

В.В. РУДЕНКО*(Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Тернопільського національного економічного університету, м. Вінниця, Україна)*

Зарубіжний досвід формування та реалізації інвестиційної політики держави

В умовах жорсткої конкуренції та нестабільної економічної ситуації у світі важливим фактором забезпечення стабільного розвитку економіки будь-якої країни є розробка державної інвестиційної політики, спрямованої на створення оптимальних умов для вкладення капіталу. Відтак актуальним є вивчення накопиченого світового досвіду в цій сфері державного управління з метою виявлення найбільш значимих досягнень та використання їх при розробленні вітчизняної моделі державної інвестиційної політики. Предметом даного дослідження стали економічні відносини держави та суб'єктів господарювання, що виникають в процесі здійснення інвестиційної політики. Мета дослідження - узагальнення зарубіжного досвіду формування та реалізації інвестиційної політики держави та виділення на цій основі трьох основних моделей інвестиційної політики – американської, японської та тайванської. Автором систематизовано інструменти державної інвестиційної політики, що використовуються у практиці розвинених країн, а також обґрунтовано принципи та напрями державної інвестиційної політики в Україні.

Ключові слова: *інвестиції, інвестиційна політика держави, моделі інвестиційної політики держави, інструменти державної інвестиційної політики.*

В.В. РУДЕНКО*(Вінницький учебно-научный институт экономики
Тернопольского национального экономического университета, г. Винница, Украина)*

Зарубежный опыт формирования и реализации инвестиционной политики государства

В условиях жесткой конкуренции и нестабильной экономической ситуации в мире важным фактором обеспечения устойчивого развития экономики любой страны является разработка государственной инвестиционной политики, направленной на создание оптимальных условий для вложения капитала. Поэтому актуальным является изучение накопленного мирового опыта в этой сфере государственного управления с целью выявления наиболее значимых достижений и использования их при разработке отечественной модели государственной инвестиционной политики. Предметом данного исследования стали экономические отношения государства и субъектов хозяйствования, возникающие в процессе осуществления инвестиционной политики. Цель исследования - обобщение зарубежного опыта формирования и реализации инвестиционной политики государства и выделения на этой основе трех основных моделей инвестиционной политики - американской, японской и тайванской. Автором систематизированы инструменты государственной инвестиционной политики, которые используются в практике развитых стран, а также обоснованы принципы и направления государственной инвестиционной политики в Украине.

Ключевые слова: *инвестиции, инвестиционная политика государства, модели инвестиционной политики государства, инструменты государственной инвестиционной политики.*

V.V. RUDENKO*(Vinnitsa Institute of Economics of Ternopil National Economic University,
Vinnitsa, Ukraine)*

International Experience of State Investment Policy Development and Implementation

In conditions of severe competition and economic turmoil in the world the important factor in ensuring sustainable economic development of any country is the development of the state investment policy aimed at creating optimal conditions for capital investment. Thus, the topical is the study of the global experience in this field of public

administration in order to identify the most significant achievements and apply them for the development of domestic model of the state investment policy. The objective of this research is the analysis of the economic relations between the state and business entities occurring in the course of investment policy implementation. The purpose of the research is summarizing of foreign experience in investment policy formation and implementation as well as identification on this basis of three main models of investment policy - American, Japanese and Taiwanese. The author has systematized the state investment policy tools used in the developed countries practice and grounded the state investment policy principles and trends in Ukraine.

Keywords: *investment, investment policy, investment policy model, public investment policy tools.*

Постановка проблеми. Однією із найважливіших складових

економічної політики держави, є інвестиційна політика. В умовах ринкових відносин інвестиційна політика держави охоплює інвестування із засобів бюджету. При цьому держава повинна визначити допустимі межі свого прямого втручання в інвестиційний процес, і яким чином воно повинне здійснюватися, щоб не ослабити, а, навпаки, посилити стимулюючу функцію ринкових механізмів. Саме державній інвестиційній політиці відводиться ключове місце в процесі створення сприятливих умов для стійкого економічного зростання. Виходячи з цього, проблема підвищення ефективності інвестиційної політики є однією з найбільш актуальних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями формування та реалізації ефективної інвестиційної політики займалися багато вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: Л.В. о. Абишли, Т.А. Ахметзянова, О.А. Булаво, М.С. Василенко, В.А. Литвиненко, К.А. Малей, В.Г. Мініч, М.В. Скаринкіна, А.І. Смірнов, А.В. Хохлов та інші. Однак, розвиток процесів глобалізації світової економіки призводить до необхідності детального дослідження позитивного досвіду здійснення інвестиційної політики в зарубіжних країнах та його використання в Україні. При цьому необхідно відзначити недопущення сліпого копіювання досвіду інших держав, необхідність його критичного аналізу та адаптації до вітчизняних умов.

Метою дослідження є узагальнення зарубіжного досвіду розробки і реалізації інвестиційної політики держави та обґрунтування можливостей його використання у вітчизняній практиці.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах розвитку ринкових відносин для вирішення проблеми залучення інвестицій в економіку країни потрібна серйозна державна інвестиційна політика, що є комплексом підходів і рішень, що визначають обсяг, структуру й напрями використання інвестицій у сферах і галузях національної економіки. Іншими словами, інвестиційна політика – це діяльність держави, спрямована на виявлення джерел інвестицій та визначення раціональних сфер їх використання. Головним завданням інвестиційної політики держави є формування ринкового середовища, що сприятиме залученню та підвищенню ефективності використання інвестиційних ресурсів для соціально-економічного розвитку суспільства.

Кількість інструментів формування та реалізації інвестиційної політики держави досить обмежена.

Кожен з них виявляється ефективним лише у конкретній ситуації та не завжди спрацьовує в тих чи інших умовах. В такому випадку слід використовувати зарубіжний досвід державної інвестиційної політики, який вказує на існування моделей, що об'єднують декілька інструментів. Перша модель – американська – базується на застосуванні податкових стимулів для приватних інвестицій та орієнтована на реалізацію принципів економічної свободи й економічного лібералізму. Друга модель – японська – ґрунтується на державному фінансуванні проектів приватних інвесторів. Третя модель – тайванська – передбачає координацію і створення механізмів для узгодження рішень держави та приватних інвесторів в процесі реалізації експортно орієнтованих інвестиційних проектів. Важливим, на думку В.А. Литвиненко, є те, що всі ці моделі виявились успішними, тому розгляд умов їх реалізації необхідний для розробки адекватної державної інвестиційної політики в сучасних умовах [5, с. 237].

Американська модель інвестиційної політики держави, що схематично відображена на рис. 1, передбачає активне використання для регулювання інвестиційних процесів податкових інструментів, а також інших ліберальних макроекономічних заходів, спрямованих на стабілізацію за допомогою ринкових інструментів цін та відсоткових ставок. В цій моделі практично не передбачено реалізації державних інвестицій: держава лише створює умови для ефективного формування інвестиційних ресурсів, які через розвинутий фондовий ринок розподіляються між приватними інвесторами.

Японська модель державної інвестиційної політики, що схематично відображена на рис. 2, ґрунтується на формуванні тісного взаємозв'язку між державою та приватними інвесторами. Держава шляхом встановлення суворого контролю над банківською системою мобілізує інвестиційні ресурси та розподіляє їх на пільгових умовах між приватними інвесторами в обмін на співпрацю й неухильне дотримання прийнятих на себе зобов'язань. Координатором між державою та приватними інвесторами виступають уповноважені державою консультаційні ради. Необхідною умовою функціонування даної моделі, як зазначає Л.В. о. Абишли, є наявність сильного приватного сектору та сильної держави з ефективним апаратом [1, с. 534].

Рис. 1. Американська модель інвестиційної політики держави

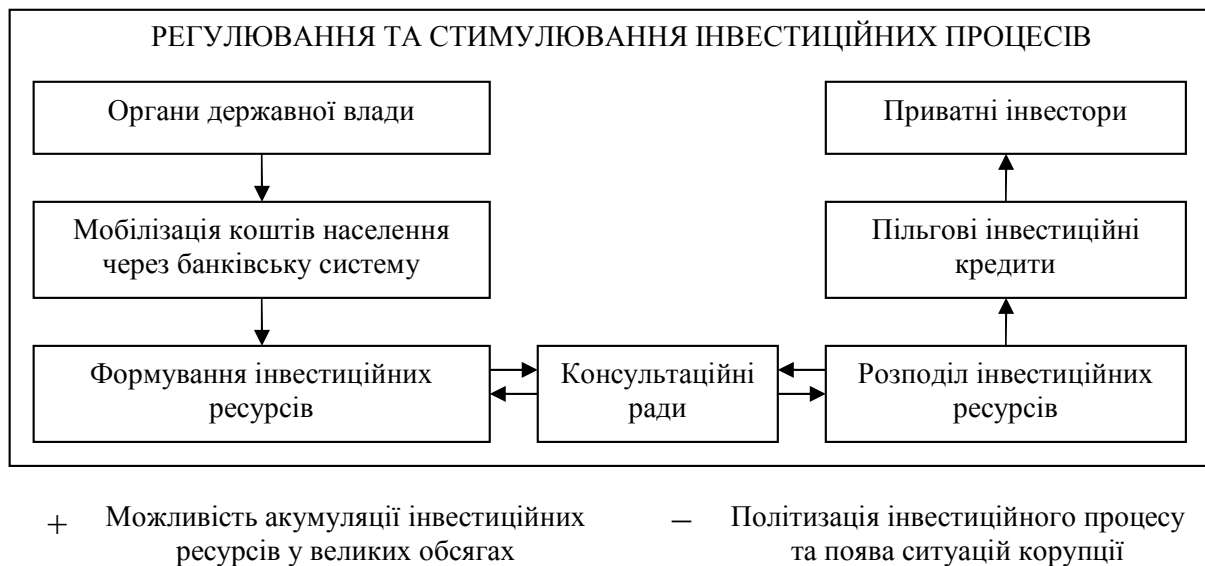

Рис. 2. Японська модель інвестиційної політики держави

Тайванська модель інвестиційної політики держави, що схематично відображена на рис. 3, об'єднує в собі інструменти американської та японської моделей і зосереджена на створенні самокоординованого механізму приватного сектору в інвестиційних питаннях. Модель базується на тому, що приватні інвестори, які орієнтуються на експорт, добре обізнані у питаннях функціонування зовнішніх ринків й потенціалу інвестиційних проєктів. Навколо

таких інвесторів утворюється мережа постачальників, що координують з ними свою діяльність та утворюють своєрідні групи. Функцією держави в даній моделі є активна підтримка таких експортно орієнтованих груп шляхом фінансування науково-дослідних і дослідницько-конструкторських робіт (НДДКР) та доступ всіх учасників до розробки нових продуктів й інвестиційних планів, а також надання пільгових кредитів для їх реалізації.

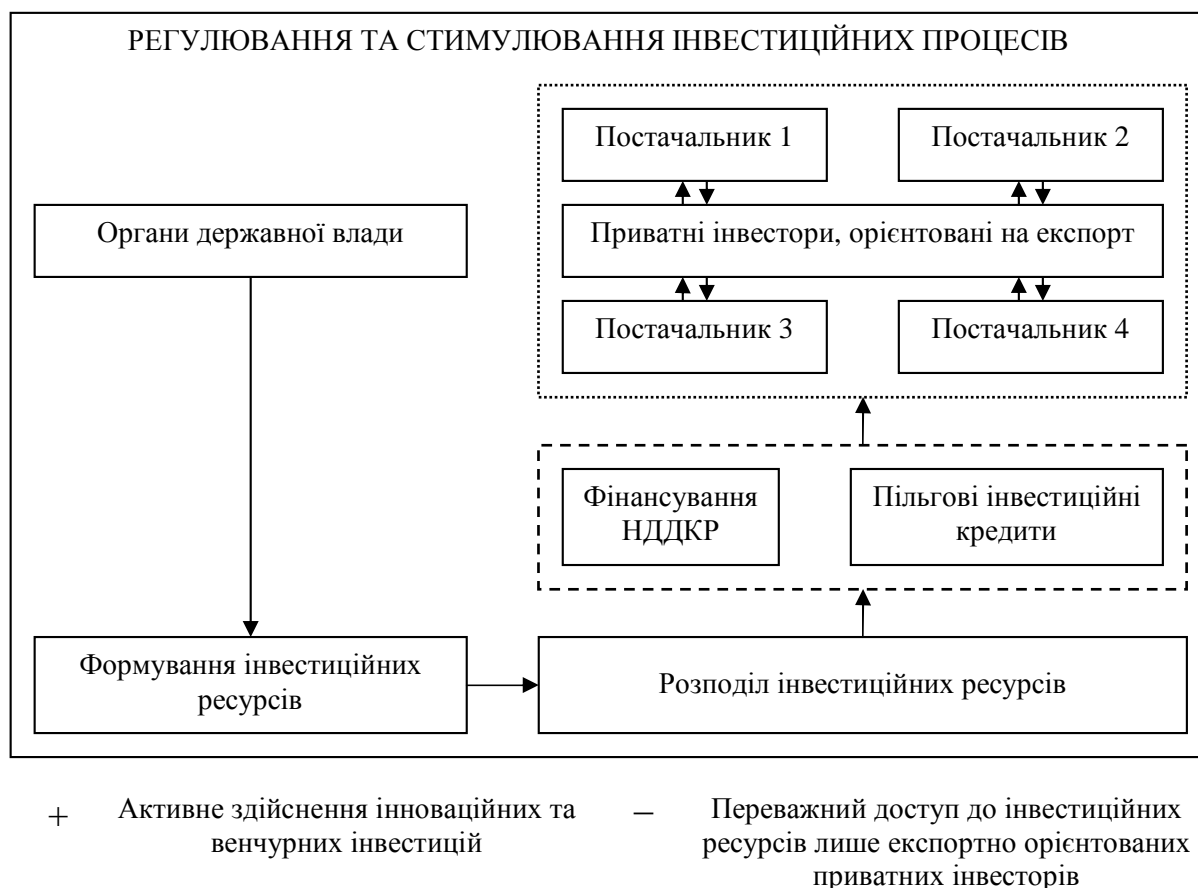

Рис. 3. Тайванська модель інвестиційної політики держави

Погоджуємося з Т.О. Ахметзяною, що спроби запозичити моделі без адекватної інституціональної основи, призводять до повного провалу [2, с. 139]. Таким був досвід запозичення японської моделі Філіппінами в кінці 1970-х років, який не призвів до економічного піднесення держави. Невдалим виявився і досвід Східної Німеччини щодо використання американської моделі на початку 1990-х років, який засвідчив, що значні податкові пільги без створення інших сприятливих умов для інвестування, не призведуть до успіху.

В процесі дослідження зарубіжного досвіду здійснення інвестиційної політики на макrorівні виявлено, що держава в процесі її розробки та реалізації виконує одночасно декілька функцій: регулювання (стимулювання або обмеження) загального обсягу вкладень капіталу приватними інвесторами; вибіркоче стимулювання інвестицій у визначені підприємства, галузі та сфери діяльності; пряме адміністративне втручання в інвестиційний процес з метою введення або виведення окремих виробничих потужностей.

Одним з найбільш вживаних інструментів інвестиційної політики держави в зарубіжних країнах є використання податкових пільг, до яких належать податковий кредит, податкові знижки та податкові субсидії. У розвинених державах форми встановлених податкових інвестиційних пільг кожного разу узгоджуються з конкретними

економічними умовами і завданнями промислової політики цих країн.

Практика зарубіжних країн свідчить, що надання податкових пільг, зокрема податкового кредиту, пов'язане зі здійсненням витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР). Як зазначає Т. Блискавка, у США, Японії, Франції ця податкова пільга залежить від приросту витрат на науково-дослідницьку діяльність по закінченні визначеного часового періоду. В інших країнах (Канада, Нідерланди) величина податкового кредиту пропорційна збільшенню загальної суми витрат на НДДКР. У середньому в розвинених країнах ця пільга складає 20 % від суми приросту витрат на НДДКР (США, Японія, Канада) та є істотним джерелом їх збільшення; в Італії застосовується система пільгових кредитів на технологічні нововведення (50 % суми кредиту видається протягом реалізації програми модернізації і до 30 % на її завершальній стадії); у Франції податковий кредит на приріст витрат на НДДКР становить 25 % приросту витрат компаній на НДДКР порівняно з рівнем минулого року); в Канаді розмір податкового кредиту складає 10-25 % [3, с. 161-162].

Досвід колишніх соціалістичних країн також вказує на наявність низки податкових пільг. Так, в Угорщині передбачені пільги по сплаті корпоративного податку в розмірі 25-50 % залежно від галузі й регіону інвестування для інвестицій у

проекти, що пов'язані з виробництвом продукції, розширенням й оновленням виробництва, а також створенням нових робочих місць. Для малого й середнього бізнесу відповідна ставка може бути збільшена ще на 20 %. У Чехії підтримка надається інвестиційним проектам у галузі виробничої діяльності в переробній промисловості, у сфері прогресивних технологій, впровадження інвестицій до яких має великий експортний потенціал, у вигляді звільнення від податку з доходу терміном на 5 років повністю для новостворених підприємств і часткового в разі розширення виробництва. У Польщі, як зазначає В.Г. Мініч, застосовується система 50 %-го оподаткування підприємств, що діють на територіях спеціальних економічних зон, а підприємства, що створені відповідно до законодавства про іноземні інвестиції, звільнюються від сплати мита на обладнання, яке придбане за кордоном протягом перших трьох років діяльності, а також компенсується ПДВ, сплачений від вартості основних засобів, ввезених у країну, що являють собою внесок у статутний капітал [7, с. 123].

В багатьох країнах світу одним із поширених інструментів інвестиційної політики держави є система програм і проектів, а програмно-цільове управління інвестиційною діяльністю являється одним із дієвих методичних підходів, що відрізняється високою ефективністю та результативністю. Програмно-цільове управління інвестиційною діяльністю використовується в тих галузях економіки, вкладення капіталу в які здатне стимулювати їх зростання та залучати додаткові інвестиції. При цьому, основою проведення державної інвестиційної політики є законодавчо встановлені процедури відбору проектів для інвестування та чіткі завдання державної участі.

Показовим у сфері застосування програмно-цільового управління інвестиційною діяльністю, на думку А.В. Хохлова, є досвід Латиноамериканських країн та Японії [8, с. 105]. Так, в Аргентині існує національна система державних інвестицій, яка визначає принципи, норми та механізми з розробки, затвердження і реалізації державних інвестиційних проектів, контролю за їх виконанням, порядок підготовки й надання звітності. В Колумбії всі інвестиційні проекти, що фінансуються з державного бюджету, включаються до банку проектів (BAPIN), початкову оцінку яких здійснює Національний департамент планування. Кінцевий інвестиційний план разом з проектом бюджету затверджується Національною радою з економічної та соціальної політики (CONPES). В Японії частина коштів, що спрямовуються на інвестиційні програми, передається на умовах позики державним кредитним інститутам (Японський банк міжнародного співробітництва, Японський банк розвитку, Народна кредитна корпорація і т. д.), які фінансують ті галузі та сфери діяльності, які для приватних комерційних банків кредитувати важко або не вигідно.

У розвинених країнах світу в якості ефективного інструменту інвестиційної політики держави

виступає державне інвестиційне замовлення, який використовують у таких випадках: існує розбіжність між приватними й загальнодержавними інтересами; підприємці та власники капіталу економічно не зацікавлені у вирішенні загальнодержавних проблем; органи державної влади вважають за необхідне в періоди криз і економічних спадів підтримати зайнятість окремих підприємств; існує необхідність нейтралізації економічних і негативних соціальних наслідків ринкових відносин в інвестиційній сфері; потрібно швидко ліквідувати дефіцит окремих видів продукції, що виникає в результаті кон'юнктурних ринкових перекосів; з метою відвертання зривів виконання зовнішньоекономічних державних зобов'язань.

Державне інвестиційне замовлення може виступати інструментом обмеження негативних тенденцій в економіці. Так, у США державне замовлення формувалося для підтримки і зростання галузей та видів діяльності з тривалим інвестиційним циклом та низькою рентабельністю – виробничої й соціальної інфраструктури, НДДКР, військово-промислового комплексу. В Японії основними напрямками стали електроніка, робототехніка, інформаційні системи. В державах Західної Європи – чорна металургія, суднобудування, вугільна промисловість.

Дослідження зарубіжного досвіду формування й реалізації інвестиційної політики держави дозволило М.Є. Василенко сформулювати її загальні принципи, а саме [4, с. 105]:

- недоторканність капіталу та приватної власності (санкції тільки за рішенням суду та у рамках законодавства);
- суворота поверненість і платність банківських позик та операцій;
- державні та приватні (страхові) гарантії капіталу й приватної власності;
- високий рівень розробки інституціонального права, що регулює створення й діяльність різноманітних форм функціонування капіталу та приватної власності.

При дотриманні вищезазначених принципів вся система регулювання інвестиційної діяльності в державі спрямована, в першу чергу, на захист прав власників капіталу і на забезпечення безперешкодного й найбільш швидкого накопичення капіталу та, в кінцевому підсумку, на розвиток виробництва та зростання споживання.

Вважаємо, що на сучасному етапі розвитку інвестиційних процесів в Україні, до основних принципів інвестиційної політики держави слід віднести:

- 1) здійснення процесу реформування підприємств з метою підвищення їх інвестиційної привабливості;
- 2) зниження реальних процентних ставок до рівня, що відповідає ефективності інвестицій в реальний сектор економіки на основі забезпечення збалансованого бюджету та подальшого зниження інфляції;

3) проведення податкової реформи, що припускає розгляд інвестиційних можливостей суб'єктів ринку на основі впорядкування, спрощення та перебудови існуючої податкової системи, а також вдосконалення амортизаційної політики;

4) формування організаційно-правових передумов зниження інвестиційних ризиків з метою стимулювання заощаджень населення, прямих інвестицій внутрішніх і зовнішніх інвесторів;

5) підвищення ефективності використання бюджетних інвестиційних ресурсів на основі їх конкурсного розміщення, змішаного державно-комерційного фінансування пріоритетних інвестиційних проектів, надання державних гарантій по приватних інвестиціях й посилення державного контролю за цільовим використанням бюджетних коштів;

6) створення умов для удосконалення корпоративних відносин, приведення рівня корпоративного управління на вітчизняних підприємствах до міжнародних стандартів.

Зарубіжний досвід підтверджує, що негативні явища й тенденції в інвестиційній сфері України можуть бути успішно подолані системними, послідовними, цілеспрямованими та дієвими заходами державної інвестиційної політики. На думку К.А. Малей, перш за все слід змінити акценти в пріоритетах і формах інвестування шляхом оптимізації структури вітчизняної економіки, зокрема зменшення питомої ваги галузей металургійної та важкої промисловості [6, с. 86]. Для досягнення стабільного економічного зростання, інвестиційні ресурси мають бути спрямовані в ті галузі, які забезпечують максимальний економічний ефект і підвищення конкурентоспроможності економіки держави, що дасть можливість усунути застарілі диспропорції, збалансувати економіку України та оптимізувати долю заощаджень в національному доході.

Висновки. Підводячи підсумки дослідження зазначимо, що незважаючи на наявність вагомих принципових відмінностей у стані та рівні розвитку вітчизняної економіки від економіки розвинутих країн, можливо навести причини необхідності та важливості застосування зарубіжного досвіду формування й реалізації інвестиційної політики держави в умовах України. По-перше, інвестиційна політика є об'єктивним структурним елементом економічної діяльності всіх держав світу. По-друге, використання зарубіжного досвіду інвестиційної політики має важливе значення для розробки довгострокової стратегії розвитку національної економіки. По-третє, множина теоретичних і практичних підходів до реалізації інвестиційної

політики, що використовуються у міжнародній практиці, цілком застосовна до українських реалій.

На основі узагальнення досвіду зарубіжних країн, можна стверджувати, що роль держави на сучасному етапі полягає у виборі пріоритетів інвестиційної політики, створенні рівних умов для всіх інвесторів, стимулюванні інвестиційної діяльності через податкові та неподаткові пільги, амортизаційну політику, надання пільгових інвестиційних кредитів, підтримці загального сприятливого інвестиційного клімату. При чому, підвищення ефективності інвестиційної політики України потребує системного підходу, адже удосконалення лише окремих її інструментів призведе до низької кінцевої результативності.

4 Список використаних джерел

1. *Абышлы Л.В. о. Формирование инвестиционной политики и общий разбор ее влияния на экономику / Л.В. о. Абышлы / Журнал европейской экономики. – 2010. – №4. – Т. 9. – С. 532-537.*
2. *Ахметзянова Т.А. Анализ отечественного и зарубежного опыта инвестиционной деятельности: модели зарубежной инвестиционной политики / Т.А. Ахметзянова // Вестник Башкирского института социальных технологий. – 2010. – №1. – С. 161-172.*
3. *Блискавка Т. Зарубіжний досвід фіскального регулювання інноваційного процесу в економічно розвинених країнах / Т. Блискавка // Дослідження міжнародної економіки. – 2011. – Вип. 1(66). – С. 155-165.*
4. *Василенко М.Е. Зарубежный опыт организации воспроизводственных процессов в материальном производстве / М.Е. Василенко // Проблемы современной экономики. – 2010. – № 2(34). – С. 102-107.*
5. *Литвиненко В.А. Направления и механизмы государственной инвестиционной политики стабилизации и экономического роста / В.А. Литвиненко // Аудит и финансовый анализ. – 2009. – №2. – С. 234-243.*
6. *Малей К.А. Государственное стимулирование инвестиционной деятельности в Украине / К.А. Малей // Культура народов Причерноморья. – 2010. – №179. – С. 84-87.*
7. *Мініч В.Г. Європейський та світовий досвід державної політики щодо підвищення інвестиційної активності / В.Г. Мініч // Вісник Академії митної служби України. Серія: Державне управління. – 2011. – № 1(4). – С. 118-125.*
8. *Хохлов А.В. Формирование инвестиционной политики российских регионов с учетом зарубежного опыта / А.В. Хохлов // Российский экономический Интернет-журнал [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.e-rej.ru/Articles/2012/Khokhlov.pdf>.*